

СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ТА АДАПТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВИ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Столяренко Олена В., Столяренко Оксана В.

Бібліографічний опис: Столяренко Олена В., Столяренко Оксана В. СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ТА АДАПТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВИ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ // Якість освіти в умовах змін: наукові пошуки, педагогічна практика та предметні методики : збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Кам'янець-Подільський, 2026. С. 36–41.

Видавець: ГО «Педагогічна платформа «Якість освіти»»

Оригінальні сторінки у збірнику: 36–41

УДК 378.147:004.89

*Столяренко Олена Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна.*

*Столяренко Оксана Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна.*

Трансформаційні процеси, що охопили сучасну вищу освіту, зумовлені динамічним розвитком цифрових технологій, зміною вимог ринку праці та необхідністю реалізації концепції навчання протягом життя (Life-Long Learning). Традиційна академічна парадигма, орієнтована на трансляцію готових знань від викладача до студента, виявляє свою недостатню ефективність у умовах невизначеності та швидкого застарівання інформації.

Виникає гостра суперечність між необхідністю забезпечення високої якості підготовки фахівців, здатних до критичного мислення та самонавчання, і стандартизованими підходами до організації освітнього процесу. Розв'язання цієї суперечності полягає в синергії двох ключових елементів сучасної педагогічної науки: студентоцентрованого підходу (що змінює суб'єкт-об'єктні взаємини) та адаптивних цифрових технологій (що забезпечують індивідуалізацію освітньої траєкторії).

Теоретико-методологічні засади студентоцентрованого навчання висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Загальні концептуальні засади суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освіті розкрито у роботах В. Кременя [2]. Питання забезпечення якості вищої освіти в контексті Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) висвітлювали С. Калашнікова [3] та В. Луговий [4].

Зарубіжна педагогічна думка (зокрема праці К. Роджерса та його послідовників) розглядає студентоцентроване навчання (Student-Centered Learning, SCL) як перенесення фокусу з викладання (teaching) на учіння (learning). Питання імплементації цифрових та адаптивних технологій в освітній процес досліджували такі науковці, як В. Биков [1], О. Співаковський [5] та ін. Зарубіжний досвід застосування адаптивних навчальних систем (Adaptive Learning Systems) представлений у дослідженнях П. Брусиловського (P. Brusilovsky) [7].

Разом з тим, незважаючи на значний доробок, синергетичний ефект сумісного застосування концептуальних принципів студентоцентризму та адаптивних технологій вимагає додаткового системного обґрунтування.

Актуальність теми зумовлена необхідністю виконання вимог Закону України «Про вищу освіту» щодо забезпечення якості освітньої діяльності та реалізації принципу академічної свободи здобувачів освіти. В умовах цифровізації суспільства та вимушеного переходу до змішаного та дистанційного навчання виникає потреба у створенні таких освітніх середовищ, які здатні гнучко підлаштовуватися під індивідуальні особливості, когнітивні стилі, початковий рівень знань та темп засвоєння матеріалу кожним студентом.

Метою тез є науково-методичне обґрунтування та концептуалізація взаємозв'язку студентоцентрованого підходу й адаптивних технологій як фундаментальних чинників підвищення якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

Основний виклад матеріалу. Студентоцентроване навчання за своєю суттю є фундаментальною зміною освітньої парадигми. Основна ідея полягає в тому, що студент перетворюється з пасивного об'єкта педагогічного впливу на активного суб'єкта освітньої діяльності, який бере безпосередню участь у формуванні власної освітньої траєкторії.

Ключові характеристики студентоцентрованого підходу у ЗВО включають:

Гнучкість освітніх програм: можливість вибору вибіркових дисциплін, викладачів, формату навчання.

Зміна ролі викладача: перехід від монопольного носія знань до фасилітатора, ментора та тьютора.

Формувальне оцінювання: фокус оцінювання зміщується з підсумкового контролю на постійну зворотну зв'язність для покращення результатів навчання.

Реалізація студентоцентрованого підходу у масовій вищій школі традиційно стикається з проблемами ресурсомісткості. Забезпечити персоналізованого тьютора для кожного студента в умовах великих навчальних груп фізично неможливо. Розв'язанням цієї проблеми є впровадження адаптивних навчальних технологій. Під адаптивними технологіями ми розуміємо сукупність цифрових

інструментів, алгоритмів (зокрема на основі штучного інтелекту та аналітики навчальних даних - Learning Analytics), які автоматично змінюють подачу, склад, складність та темп освітнього контенту залежно від дій, помилок та індивідуального прогресу здобувача [6].

Розглянемо цілісну модель підготовки фахівців, у якій студентоцентроване освітнє середовище виступає базовим концептуальним фундаментом. Це середовище об'єднує два фундаментальних виміри освітнього процесу - педагогічний та технологічний, створюючи умови для їхньої постійної гнучкої взаємодії.

Педагогічний вимір, побудований на принципах студентоцентризму, визначає стратегічні цілі, ціннісні орієнтири та зміну рольових моделей суб'єктів навчання. Він передбачає надання здобувачеві освіти високого рівня автономії, можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії, зміщення фокусу з підсумкового оцінювання на формувальне, а також трансформацію викладача з монопольного джерела знань на фасилітатора навчального процесу.

У свою чергу, технологічний вимір слугує інструментальним базисом, який робить масову реалізацію принципів студентоцентризму практично здійсненною. Через застосування адаптивних систем, алгоритмів аналітики навчальних даних та методів динамічного коригування складності контенту технологічний компонент забезпечує автоматичне підлаштування освітнього матеріалу під індивідуальний темп, когнітивний стиль та рівень засвоєння знань кожним студентом.

Між педагогічним та технологічним вимірами існує безперервний двосторонній зв'язок. Запити та освітні потреби здобувача, сформульовані в межах педагогічної концепції, визначають напрями роботи цифрових алгоритмів, тоді як адаптивні технології надають зворотний зв'язок і дані для коригування подальшого навчання.

Підсумковим результатом цієї синергетичної взаємодії є досягнення високої якості підготовки сучасного фахівця. Така інтегрована система забезпечує не лише ефективне засвоєння фахових знань і практичних умінь, але й сприяє розвитку м'яких навичок, критичного мислення та фундаментальної здатності до самонавчання протягом усього життя [8].

Підвищення якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти за умов інтеграції студентоцентрованого підходу та адаптивних технологій здійснюється через залучення декількох взаємопов'язаних науково обґрунтованих механізмів.

Перший механізм полягає у оперативній та безперервній ліквідації прогалин у знаннях здобувачів безпосередньо в режимі реального часу. На відміну від уніфікованої традиційної програми, де група змушена рухатися за єдиним графіком незалежно від ступеня засвоєння матеріалу окремими здобувачами, адаптивна система миттєво виявляє дефіцит знань та автоматично пропонує студентові додатковий корекційний модуль або інший формат пояснення складного матеріалу.

Другим важливим механізмом виступає суттєве підвищення внутрішньої навчальної мотивації та залученості здобувача. Можливість опрацьовувати

освітній контент у власному темпі суттєво зменшує рівень тривожності й запобігає виникненню ефекту когнітивного перевантаження, водночас захищаючи від втрати інтересу через надто простий чи, навпаки, непосильний рівень складності завдань.

Третій механізм реалізується через системний розвиток метакогнітивних навичок і саморегуляції здобувачів. Перебуваючи у центрі освітнього процесу та отримуючи постійну деталізовану аналітику про власний прогрес, студент вчиться свідомо аналізувати особистий стиль навчання, ефективно планувати свій час та здійснювати самоконтроль.

Сукупна дія цих механізмів підтверджується позитивною динамікою навчальних досягнень, адже практичне застосування зазначених принципів забезпечує зростання академічної успішності й підвищення показника збереження контингенту здобувачів завдяки вчасній діагностиці та подоланню навчальних труднощів [5].

Висновки. Проведене дослідження доводить, що студентоцентризований підхід та адаптивні технології виступають взаємодоповнюючими фундаментальними компонентами сучасної вищої освіти, де студентоцентризм визначає концептуально-ціннісну рамку освітнього процесу, а адаптивні цифровими інструменти надають практичний механізм для її масової реалізації. Застосування адаптивних навчальних систем дозволяє розв'язати фундаментальну суперечність вищої школи між необхідністю забезпечення масовості освіти та вимогою персоналізації освітньої траєкторії кожного здобувача. Інтеграція цих підходів безпосередньо підвищує якість підготовки фахівців через посилення внутрішньої навчальної мотивації, оперативне усунення прогалин у знаннях у режимі реального часу та формування стійкої здатності до саморегульованого навчання. Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямі полягають у створенні дидактичних моделей використання алгоритмів штучного інтелекту в адаптивних системах для ефективного оцінювання та розвитку не лише предметних компетентностей, а й м'яких навичок здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2015. № 17. С. 72-82.

Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : монографія. Київ : Грамота, 2009. 520 с.

Калашнікова С. А. Забезпечення якості вищої освіти: європейські тенденції та український контекст. Вища освіта України. 2016. № 1. С. 108-115.

Луговий В. І. Концептуальні засади студентоцентризованого навчання у вищій школі. Педагогіка і психологія. 2018. Вип. 3. С. 12-21.

Співаковський О. В., Петухова Л. Є., Коткова В. В. IT-інфраструктура вищого навчального закладу як засіб формування цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу. Інформаційні технології і засоби навчання. 2018. Т. 66, № 4. С. 98-109.

Столяренко О. В., Столяренко О. В., Московчук О. С. Студентоцентроване навчання в умовах особистісно орієнтованого підходу. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2022. Випуск 71. 138 с. С. 29-37. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-29-36>

Brusilovsky P. Adaptive Hypermedia. User Modeling and User-Adapted Interaction. 2001. Vol. 11, No. 1/2. P. 87-110.

Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. A Student-centered Educational Approach Scientific Reasoning and Empirical Study at the Ukrainian Universities: [Collective monograph]. New Stages of Development of Modern Science in Ukraine and EU («Нові етапи розвитку сучасної науки в Україні та країнах ЄС») / edited by authors. – Riga, Latvia : Publishing House «Baltija Publishing», 2019. – 472 p. – P. 394-412. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-15-0-19>